

РЕЦЕНЗИЯ

**От Джеймс Бориславов Йоловски, доцент, доктор по икономика
катедра „Финанси и застраховане“, Висше училище по застраховане и финанси**

относно дисертационен труд за присъждане на научната степен „доктор на науките“ на д-р Гражина Кацицка на тема „Теоретико-методологични основи на формирането на системата за антикризисно управление в предприемаческия сектор в условията на пазарна икономика“

Със заповед № 131 от 11.04.2025 г. на Ректора на Висшето училище по застраховане и финанси чл.-кор. проф. д.ю.н. Борис Велчев съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Теоретико-методологични основи на формирането на системата за антикризисно управление в предприемаческия сектор в условията на пазарна икономика" за придобиване на научна степен „доктор на науките” в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.8. Икономика.

Автор на дисертационния труд е д-р Гражина Кацицка – докторант в свободна самостоятелна форма на обучение към докторската програма "Финанси, застраховане и осигуряване" във ВУЗФ. На проведеното първо заседание на научното жури на 16.04. съм определен да изготвя рецензия.

1. Общо описание на представените материали

Представеният за рецензиране проект на дисертационен труд за придобиване на НС „доктор на науките“ се състои от увод, пет глави и заключение. Общият обем е 453 стр., като основният текст по същество е 400 стр. Представеният автореферат е в обем от 54 стр. При отделните структурни елементи са изградени логически връзки.

Пакетът от материали е добре организиран, което значително улеснява техния преглед. Той е изчерпателен и включва:

- дисертационен труд на руски език,
- автореферат на български и на руски език,
- справка за изпълнението на минималните национални изисквания.
- списък с всички публикации и публикациите за конкурса,
- деветнадесет публикации,
- резюмета на представените публикации за конкурса,
- декларация за оригиналност,
- списък с цитирания,
- автобиография.

2. Кратко представяне на кандидата

Гражина Кащица придобива докторска степен от Лвовския национален университет „Иван Франко“, Украйна през 2017 г. От същата година започва работа и като преподавател в Higher School of Social and Economic, град Прзеворск, Полша. Тя е завършила магистърска степен по "Мениджмънт" от Люблинския технологичен университет, Полша.

1. Актуалност на темата и целесъобразност на поставените задачи

Въведението на труда започва с аргументиране на актуалността и значимостта на изследването. Тематиката безспорно е актуална, като кандидатката умело успява да аргументира това. Наблюдава се повишаване на несигурността, а оттам – и на честотата на различните кризи. Това обуславя необходимостта от разработването, прилагането и усъвършенстването на модел за управление на организациите в условия на криза.

Като цяло се следва характерната структура за научни трудове от подобно естество в България. Правилно са дефинирани обект и предмет на изследването. Поставени са цели и задачи, чието реализиране успешно би потвърдило тезата и хипотезите на автора, създавайки приноси с научен и приложен характер. Въпреки съществения обем на труда, по мое мнение задачите (8 на брой) са твърде много и следва да бъдат леко редуцирани чрез окрупняването на взаимосвързаните между тях. Отчитам положително, че техният брой вече беше

редуциран от 13 след предварително обсъждане на труда в катедра „Финанси и застраховане“ и отправените препоръки от членовете на катедрата.

4. Степен на познаване на проблема

Съдейки от приложената автобиография и справката с публикации и цитирания нямам съмнения относно познаването на проблематиката от страна на автора. В допълнение, трудът се позовава на 371 източника, което аргументира изключително добро ниво на информационно осигуряване.

5. Методология на изследването

Изследователският инструментариум, използван в изследването, е изчерпателно посочен от автора във Въведението. Той е подходящ за изпълнението на целите и задачите на изследването. Приложените методи включват:

- Теоретико-емпирични и аналитични методи за изследване на теоретичните подходи към антикризисното управление.
- Икономико-математическо моделиране за оценка на влиянието на кризисните фактори.
- Индукция и дедукция, синтез и анализ.
- Сравнителен анализ на международния опит за прилагане на антикризисни стратегии.
- Методи за експертни оценки за идентифициране на ключовите фактори за устойчивост на предприятията.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Първа глава е наименована „Теоретични основи на процесите на формиране на криза и антикризисно управление в икономическата среда“. В нея се разглежда социално-икономическата същност на кризите и тяхното влияние върху възникването на дестабилизационни процеси в икономиката. Неразбирането ѝ възпрепятства ефективното антикризисното управление. Кризите са разгледани през различни призми, от една страна –

като наличие на риск, а от друга – на възможност. Обобщени са основните характеристики на кризисното управление

Втора глава е озаглавена „Проблеми на регулирането на икономическата дейност на предприятията в условия на криза и развитие на системата за антикризисно управление в предприемаческия сектор“. Тя се фокусира върху предприемаческия сектор, като разглежда неговото функциониране, значимост и роля за икономическия растеж. Разработена е класификация на факторите, които предизвикват кризи в предприемаческия сектор.

Трета глава "Методологични аспекти на формирането на система за антикризисно управление в предприемаческия сектор" аргументира като основно предизвикателство на управлението в условията на криза минимизирането на риска от намаляване на икономическа устойчивост на предприемаческите структури. Разработен е модел за систематизация на принципите и методическите подходи за минимизиране на този риск в условията на съвременни кризисни явления. Важен приносен момент е отправянето на препоръки, които да помогнат ефективността и устойчивостта на системите за управление на рисковете.

Четвъртата глава „Оценка на ефективността и организация на системата за контрол на реализирането на антикризисно управление в предприемаческия сектор“ е посветена на това как се измерва резултатността на антикризисното управление и как се организира контролът върху прилагането му в сферата на предприемачеството. Разглежда се конкретна методика, която позволява да се оцени доколко ефективно работи системата за антикризисно управление. Описан е и ясен алгоритъм, който проследява стъпките и връзките между тях при анализа на управлението в кризисни ситуации. Освен това е изграден модел, който определя основните принципи, отговорности, функции и теоретични рамки на системата за контрол в този процес.

Петата глава „Съвременни тенденции и нови подходи към организацията на системата за антикризисно управление в предприемаческия сектор“ разглежда нуждата от въвеждане на иновации в управлението по време на кризи в предприемаческата дейност. Представено е сравнение между традиционните, по-скоро пасивни подходи, и съвременните стратегии, които предлагат по-голяма гъвкавост и ефективност при справяне с икономически предизвикателства. Акцентът е поставен върху класифицирането на новите технологии и

управленски практики в тази област. В резултат на анализа са изведени основни насоки за подобряване на организационния и икономическия модел на антикризисно управление.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

В няколко категории са формулирани различни приносни моменти. В първоначалния вид на труда, те бяха общо 29 на брой. След отправените препоръки, във финалната версия на труда те са обобщени, като приоритетно са посочени тези от тях с най-висока научна и приложна стойност. Следва да се подчертае, че за да се аргументира немалка част от приносите, е необходимо апробирането на предложения модел да се аргументира допълнително, включително чрез емпирични данни – анкетно проучване, експертна оценка, дълбочинни интервюта, исторически данни за неговото приложение и т.н.

8. Оценка на публикациите по дисертационния труд

Представените публикации съответстват на темата на дисертационния труд. Те са актуални, достатъчно са на брой, разнообразни са по своя вид и вече се откриват множество техни цитирания. Публикациите не повтарят тези, предоставени във връзка със защитата придобиването на докторска степен.

9. Оценка за съответствието с минималните национални изисквания

Съобразно приложената справка за изпълнение на минималните национални критерии се установява, че кандидатката надвишава значително изискванията за придобиване на научна степен „доктор на науките“ по Професионално направление 3.8. „Икономика“ със 175 точки (изпълнение от 525 точки при минимален праг от 350 точки).

10. Лично участие на автора

Нямам съмнение относно личното участие на автора при разработването на труда. Видно от приложената биография, списък с публикации и цитирания, д-р Кацицка разполага

с необходимите знания, умения и качества за разработването на самостоятелен труд със съществени приноси за теорията и практиката. Не съм установил плагиатство по законоустановения ред. Системата за плагиатство StrikePlagiarism отчита минимален процент.

11. Автореферат

Представени са автореферати на руски и на български език с обем от 54 стр. По мое мнение е авторефератът изчерпателно представя ключовите изводи и постижения на труда. Считам, че отговаря на установените у нас формат и съдържание за публикация с такъв характер.

12. Критични бележки и препоръки

Нямам съществени допълнителни критични бележки и препоръки извън тези, споменати до момента. Критичните ми бележки бяха в много висока степен отразени след вътрешното обсъждане на труда в катедра „Финанси и застраховане“.

Някои единични виждания на автора, споделени в научната ѝ продукция не съответстват напълно на моите лични разбирания. Въпреки това те са достатъчно обосновани в съответните публикации. По тази причина не бих могъл да приема, че това обстоятелство има отношение към достойнствата на изследователската дейност на кандидата.

13. Лични впечатления

Не познавам кандидатката и нямам задълбочени лични впечатления от кандидатката. Както вече беше изложено в текста дотук, позитивно впечатление направи изключително съвестното отразяване на бележки, получени по време на обсъждането на труда в катедра „Финанси и застраховане“ на ВУЗФ.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Представените материали и дисертационни резултати съответстват на специфичните изисквания на Правилата за условията и реда за придобиване на научната степен “доктор на науките” във Висшето училище по застраховане и финанси.

Дисертационният труд показва, че кандидата д-р Гражина Кацицка притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по Професионално направление 3. 8. Икономика, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научни изследвания.

Поради гореизложеното, давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да присъди научна степен „доктор на науките“ на д-р Гражина Кацицка в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; Професионално направление 3. 8. Икономика.

Рецензент:

/доц. д-р Джеймс Йоловски/